

Rudolf Sabadi

EKONOMIKA
ŠUMARSTVA

ŠKOLSKA KNJIGA – ZAGREB

Urednica
Mr. ELIZABETA CURL

Recenzenti
Akademik DUŠAN KLEPAC
Akademik VLADIMIR STIPETIĆ
Dr. ANTE PULJIĆ

Recenzija statističkih podataka
Dr. VLADIMIR SERDAR

Likovni suradnik
ŽELJKO BRNETIĆ

Objavljivanje ovog sveučilišnog udžbenika
odobrio je Odbor za znanstveno-nastavnu
literaturu Sveučilišta u Zagrebu rješenjem
broj 02-1012/1-1990. od 5. 10. 1990.

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

338.43:630 > (075.8)
630:338.43 > (075.8)

SABADI, Rudolf
Ekonomika šumarstva / Rudolf Sabadi.
— Zagreb : Školska knjiga, 1992. — XI,
279 str. : ilustr. ; 24 cm. — (Udžbenici
Sveučilišta u Zagrebu = Manualia
Universitatis studiorum Zagrabienensis)

Bibliografija: str. 275 – [280].

ISBN 86-03-00113-8

920204024

Tisak ZRINSKI — Čakovec

Prof. dr. RUDOLF SABADI

EKONOMIKA ŠUMARSTVA

ŠKOLSKA KNJIGA
ZAGREB, 1992

Sadržaj

Predgovor	IX
1. Uvod u ekonomiku šumarstva	1
1.1. Pojam i predmet ekonomike šumarstva	1
1.2. Šume u svijetu i u nas	3
1.3. Ekonomika prirodnih resursa	11
1.4. Ekonomisti i ljudski okoliš	15
1.5. Ekonomika miješanja države u šumarstvo	17
1.6. Ljudski rad u šumarstvu	19
1.7. Proizvodni proces u šumarstvu	25
2. Računanje vrijednosti šuma	30
2.1. Značajke pri vrednovanju šuma	30
2.2. Račun postotka, kamate i rente	33
2.3. Računanje vrijednosti šumskog zemljišta	56
2.4. Računanje vrijednosti šumskih sastojina	64
2.5. Računanje vrijednosti šumskih geografsko-gospodarskih područja	71
2.6. Štete u šumama	79
3. Poduzetništvo u šumarstvu	81
3.1. Priroda poduzetništva	81
3.2. Poduzeće	83
3.3. Dionički kapital	91
3.4. Ciljevi gospodarenja i pravci djelovanja	94
3.5. Maksimizacija profita i poslovne odluke pri multiplim ciljevima gospo- darenja	96
3.6. Rizik, dobitak i vrednovanje	97
4. Ekonomika silvikulture	104
4.1. Planiranje i predviđanje	104
4.2. Optimalna ophodnja	106

4.3. Broj stabala i proreda	114
4.4. Tvorba režima broja stabala	127
4.5. Poboljšanje drvene mase u uređenim sastojinama	128
4.6. Zaštita šumskih sastojina	132
4.7. Silvikulturni i iskorišćivački prioriteti	135
4.8. Svjetske cijene drva	136
5. Osnove poslovanja	144
5.1. Financijsko prognoziranje, planiranje i pribavljanje sredstava	145
5.2. Obrtna sredstva	154
5.3. Financijska analiza	164
5.4. Troškovi	175
5.5. Planiranje investicija	193
5.6. Trošak kapitala	225
5.7. Kratkoročno financiranje	232
5.8. Srednjoročno i dugoročno financiranje	235
5.9. Poslovni neuspjeh: sanacija, poravnanje, stečaj	239
6. Tržište novca i kapitala	245
6.1. Financijsko tržište	245
6.2. Efektna burza	249
7. Problemi tvorbe realistične šumarske politike	257
7.1. Problemi	257
7.2. Šumarsko zakonodavstvo	262
7.3. Europski primjeri	265
Literatura	275

Predgovor

Godine 1986. izašla je moja knjiga *Ekonomika šumarstva — udžbenik i priručnik*, u kojem su se promjene nastale u novije vrijeme tek naslutile. No ipak je već u njoj proveden tržišni pristup ekonomici šumarstva. Takav pristup nije bio u skladu s uobičajenim gledanjem na narodno gospodarstvo, a s time i na šumarstvo kao dio tog gospodarstva, pa su mu se upućivale više pritajene nego javne kritike, ne bez žaoka.

Godine 1989. i 1990. ući će u hrvatsku povijest kao najbitnije godine narodne povijesti. Ne samo da je nastupilo nacionalno osvješćivanje, već se napušta poguban koncept dogovorne, planske privrede, koja je zemlju dovela na rub kolapsa.

No ne treba se prepuštati iluzijama: problemi se ne sređuju sami od sebe, pukom promjenom imena, niti se sređivanje može postići u kratkom vremenu.

Šumarnici to vrlo dobro znaju: degradirana šuma može se obnoviti, ali je to dug, skup i planski proces. Takav proces čeka nas i u cjelokupnom narodnom gospodarstvu. Trebat će nam desetak godina da se promijenimo, da počnemo shvaćati kako se na jučerašnjim kriterijima gospodarenja i gospodarskog vrednovanja ne može uspostaviti kontinuitet. Valja poći iz početka i stvarati sve nanovo. Kapitalizam, koji smo zadržali možda u sjećanju od prije pedeset godina, nepovratno je umro. Mješovite privrede u razvijenim industrijskim zemljama imaju jake države koje stvaraju pogodnu gospodarsku klimu, ali se klone donošenja poslovnih odluka, njih ostavljaju privrednicima, koji to čine bolje i djelotvornije. Takvu državu moramo izgraditi i mi na ruševinama dojučerašnje, očajni što nam je ostalo tako malo onoga što bismo u toj izgradnji mogli upotrijebiti.

Kada smo moji prijatelji i ja prije tri godine objavili u »Šumarskom listu« članak *Što se može dogoditi?*, nismo ni pretpostavljali kakvu ćemo polarizaciju izazvati u šumarničkim krugovima. Ideje iznesene u tom članku nipošto nisu originalne. Rezultat su proučavanja modela po kojima šumama gospodare razvijene zemlje, i to vrlo uspješno. U studenom 1989. pozvali smo naše ugledne šumarnike na raspravu za okruglim stolom o studiji koju smo izradili pod naslovom *Znanstvene osnove dugoročnog razvoja šumarstva i drvne industrije u Hrvatskoj*. Sudionici rasprave odbacili su rezultate te studije gotovo jednoglasno. Nekoliko mjeseci nakon toga trajale su beskonačne raspre kako organizirati šumarstvo društvenog šumoposjeda i privatni šumoposjed, ali bez rezultata. Napokon su prihvaćeni prijedlozi izneseni u članku *Što se može dogoditi?* i *Znanstvenim osnovama...*, kao prijedlozi koji odgovaraju vremenu i u skladu su sa zdravim razumom.

Motivi koji su moje prijatelje i mene vodili bili su jednostavni: željeli smo napredak naše domovine, bez ikakvih osobnih interesa. Autorstvo ideja nije bitno. Nije važno što je dr. Koch otkrio bacil tuberkuloze; važno je da je on otkriven.

Svrha je ovog udžbenika da pridonese odgoju naših šumarnika koji će svoj radni vijek provesti u 21. stoljeću. Šumarnik 21. stoljeća mora osim dobrog poznavanja biotehničkih i tehničkih znanja biti upućen i u poduzetništvo, organizaciju, informatiku, menadžerstvo, poslovodstvo i marketing. Stoga su mnoga poglavlja prema prvoj knjizi znatno izmijenjena i dopunjena. No, još je mnogo toga izostavljeno, dok se ne shvati kakva je naobrazba potrebna šumarniku 21. stoljeća, pa da u nastavni program počnu sustavnije prodirati nove spoznaje i nove vještine. Uostalom, i u tom se pogledu moramo mijenjati. Da je to teško, vidljivo je na svakom koraku: dijalog je sve teži, pogotovo ako strane koje trebaju dijalog voditi vjeruju da samo one sve znaju, a time je dijalog isključen. Takav odnos upravo pokazuje da smo sve ovo vrijeme bili pogrešno usmjereni. Dijalog i borba mišljenja moraju postojati; to je uvjet napretka. Ne postoje sveznadari, koji bi već time što sebe takvima smatraju isključili sve druge da slobodno misle.

Ovaj udžbenik pisan je upravo tako da u čitatelju razvije duh kritičnosti i analiziranja pojava te njihova vrednovanja. Šumarnik se, poput svakog akademski obrazovanog građanina, mora čuvati apriornih preduvjerenja za koja će tražiti potvrdu. Mišljenje o stručnim problemima stječe se pomnom analizom svih varijanata i odabirom najbolje.

U šumarničkim krugovima često čujemo prigovore o prelijevanju rente iz šumarstva u drvnu industriju. Nema sumnje da je toga bilo, no to nije rezultat zle volje industrijalaca-drvara, već rezultat gospodarskog i političkog sustava, koji je imao svoja mjerila. Ljutnja na drvnu industriju mogla bi biti pogubna za šumarstvo: prodamo li sirovine u inozemstvo, izazvat ćemo pad cijena zbog vrlo visoke negativne elastičnosti ponude i cijene. Obustavimo li opskrbu drvne industrije sirovinama, u zemljama koje ta industrija opskrbljuje izazvat ćemo porast cijena. Razlika između za nas niskih cijena za izvezene sirovine i povećanih cijena za izradevine koje ne bi isporučila naša industrija već industrija neke druge zemlje otišla bi kao profit u tuđi džep, a mi bismo postali još siromašniji. Ne voditi računa o tome, čak i kao o hipotetičkoj mogućnosti (a ne nepobitnoj činjenici), nije dakako ozbiljno. Ozbiljan će čovjek postupati racionalno: čuvat će svoga kupca, uz uvjet da su računani uvijek čisti i interes obostran.

Malobrojni sati predavanja i vježbi ne omogućuju da se neki prijeko potrebni problemi obrade bolje i pomnije. No nadam se da će način izlaganja omogućiti čitatelju da stekne sustavan uvid u problematiku, pa će lakše svladati pojedinosti potrebne radi produbljivanja. Tome treba da posluži i bogat popis literature upotrijebljene pri pisanju ovog udžbenika.

Prvo izdanje *Ekonomike šumarstva* dobilo je laskavo priznanje: cijenjene kolege sa Šumarskog fakulteta Univerziteta u Beogradu uvrstili su je kao udžbenik.

U ovom drugom, prerađenom i proširenom izdanju dodana su poglavlja o poduzetništvu, poslovodstvu i ekonomici silvikulture. Osim toga prikazano je, barem ono najbitnije, iz ekonomike zaštite prirodnih izvora i čovjekova okoliša, sa stajališta ekonomike i ekonomista.

Na kraju zahvaljujem cijenjenim kolegama i mojim dragim prijateljima akademiku prof. dr. Vladimiru Stipetiću, akademiku prof. dr. Dušanu Klepcu i dr. Anti Puljiću za dragocjene savjete i laskave recenzije.

Nadam se da će ova knjiga pridonijeti popunjavanju praznine koju osjećamo u literaturi o suvremenom poduzetništvu, finansijskom i kapitalnom tržištu te ostalim tržišnim ustanovama koje u nas valja stvoriti da bi se privredni polet uopće mogao po-

krenuti. Posebno je to važno u šumarstvu kao vrijednom narodnom resursu. Udžbenik bi u prvom redu trebao šumarnicima omogućiti da uvide kako svaka odluka, a dnevno ih moraju bezbroj puta donositi, može zbog međusobne zavisnosti izazvati bezbroj reakcija. Nabačeni problemi o šumarskoj politici treba da potaknu naše šumarnike na razmišljanje o svim operacijama, koje inače rutinski obavljaju, ne postoji li način da se one obave drukčije i bolje.

Želio bih da u čitatelja potaknem nemir istraživanja o svemu što radimo, da rutinski posao shvatimo stvaralački, a takav će i biti unaprijedimo li ga analizom.

U knjizi za visokoškoloovane inženjere šumarstva upotrebljavam naziv šumarnik. Prilikom proslave 130-godišnjice rođenja hrvatskog književnika Josipa Kozarca u Vin-kovcima svi koji smo tom prilikom obišli i njegov grob, na kojem piše: »Josipu Kozar-cu, šumarniku i književniku«, dogovorismo se da ćemo ponovno nastojati u naš jezik uvesti taj lijepi naziv za tako časnu struku.

Zagreb, u studenom 1990.

Autor